సర్కార్లోళ్లబండి

"ఉరే అయ్యా ఓపాలి బత్తిలి ఎల్లిరారా! మన కొంపెట్టాగుందో ఏటో?'' అని అమ్మ ఎన్నిసార్లో చెవికి ఇల్లుకట్టుకుని చెప్పినా నేను విన్లేదు. వినక పోవటంలో ఒత్తిలి వెళ్ళటానికి అయిష్టతగానీ, వ్యతిరేకతగానీ ఎంతమాత్రం కాదు. ఎటొచ్చీ కొన్ని వేలమైళ్ళ దూరంలో ఉండటంచేత, సెలవుకుదరకపోవటం, ఆర్థిక మాంద్యం! అంతకంటే 'ఆలి అయిష్టత' ముఖ్య కారణాలని మాత్రం చెప్పగలను!

'బత్తిలి' నేను పుట్టిపెరిగిన ఊరు!

ఇంచుమించు నాబాల్యం అంతా అక్కడే గడిచింది. చిన్ననాటి స్నేహితుల్ని చూడాలనీ, అప్పుడు మేం ఆడుకునే ప్రదేశాలు చూడాలనీ ఏట్లో తనవితీరా స్నానాలు చేయాలనీ మనసులో కోరిక ఎన్నాళ్ళనుండో ఉరకలేస్తునే ఉంది.

కానీ - సుమారు రెండు దశాబ్దాల తరువాత పుట్టిన ఊరు చూస్తున్న సంతోషం, ఉబలాటం మాత్రం ఇప్పుడు నాలో రవంతయినాలేదు.

అందుక్కారణం.

'మదర్ సీరియస్!స్టార్ట్ ఇమీడియట్లీ!' అని అందుకున్న టెలిగ్రామే! అప్పటికి నాచేతి చెమటకి ఆ టెలిగ్రాం ఎన్నిసార్లు నలిగిందో, నామనసు అంతకన్నా నలిగి తడిసి ముద్ద అయిపోయింది.

అందరి సంగతీ ఏమోగానీ 'అమ్మ' అనే రెండక్షరాల కమ్మని పదం నామనసులో నుండి తొలగిపోనిది, చెరిగిపోనిది, కరగిపోనిది.

'నాకు బాగా గుర్తే! అమ్మ నా కోసం ఎన్ని కష్టాలు పడిందని? అమ్మ నాకోసమే ఎన్ని త్యాగాలు చేసిందని? ఆరోజు తనెప్పుడూ మరచిపోలేదు.!'

పొయ్యిమీద దాక పెట్టింది. పొయ్యిలో కంది కంపలు పెట్టి మంట పెట్టింది. కంపలు తడిసి ఉండటంచేత ఎండిన ఆకులు మంట కాగితం కాలినట్లు కాలిపోయి, పొగమాత్రం మిగిలింది. రెండు చేతులూ నేలకి ఆన్చి పొయ్యిముందు తలనేలకాన్చి నోట్నిండా గాలితీసి 'ఉఫ్' అని ఊదింది. మంట రాజుకున్నట్టే రాజుకొని, మళ్ళీ ఆరిపోతుంది.

"అవునే, లచ్చిమీలు! అంటే నీకు సిర్రాగ్గానీ - ఆ పచ్చికంది కంపలేటి మండుతాయే, పెందిలెల్లినదానివి, తాటి సెంకలో, కట్టె పుల్లలో కసిన్ని తెచ్చుకుంటే నీసొమ్మేంపోయినాదే, ఆడోస్తే- ఏలకి కూడవనేదని సిరాకుపడ్డామరి?'' అంది తాతమ్మ.

తాతమ్మ నిజానికో దెయ్యంలాటిది. చింపిరి జుట్టు, మైలు రాళ్ళలా నోట్లో అక్కడక్కడా పళ్ళూ, వేలాడుతున్న శరీరం, దాన్ని తల్చుకుంటే నాకిప్పటికీ భయమే. నాన్నొచ్చే వేళకి ప్రతిరోజూ అమ్మనేదో ఒకటి అంటుంది. అమ్మలో ఓర్పునశించి నోరు చేసేనంతవరకూ ఏదో సొణుగుతునే

ఉంటుంది. 'ఈలోగా - నాన్న రావటం-అక్కడేది అందుబాటులో ఉంటే - దాంతో అమ్మని గొడ్డుని బాదినట్టు, నిర్దాక్షిణ్యంగా చావబాదటం అలవాటు.

ఆరోజు అదే జరిగింది.

నాన్న కడుపునిండా తాగొచ్చాడు. 'ఒలే, లచ్చిమీ కూడెట్టే'' అన్నాడు. ''ఇపుడే పొయ్యి మీద్దాకెట్టినాను. ఓ సిటం ఆగు. కూరుడకాల'' అంది.

''ఇంతవరకెవుడి పక్కల్తొంగున్నావే'' అని పొయ్యిలో రాజుకుంటున్న కంపని తీసి సెడామడా కొట్టాడు అమ్మని.

''నాంజెప్పనేదా? ఆడొచ్చేసరికి కూడునేపోతే ఆడొల్ల కోడే అని. నామాటకి పిసరంతయినా ఇలువిచ్చినావా? అయినా ఆడదాయికంత పొగరుండకూడదే'' అని మరికొంచెం నెయ్యిపోసిమంట పెంచింది. నాన్న తాగిన మైకంలో మరింత రెచ్చిపోయి, ఎక్కడ తగుల్తుందో చూసుకోకుండా కొట్టాడు. ''ఒలమ్మ సచ్చిపోనానే!'' అంటూ నేలకొరిగింది. ఆ తరువాత అమ్మ కుడికన్ను వాచిపోయింది. మళ్ళీ ఆ కంటితో ఈ ప్రపంచాన్ని చూడ్డానికి అమ్మకి కుదర్లేదు. వంట చేస్తున్న పొయ్యిదగ్గర మట్టి గోడకి బొమ్మలా అంటుకుపోయి అమ్మని జాలితో చూస్తూ ఉండిపోయిన దృశ్యం తనెప్పుడూ మరిచిపోలేదు!

ఆ సన్నివేశం హృదిలో మెదలగానే గుండెతడిసి బరువెక్కింది. బొకారో స్టేషన్‌లో ఆగింది. నేను దిగవలసిన స్టేషన్ వచ్చింది. గబగబా దిగాను. చుట్టూ కలయచూసాను. ఇరవై సంవత్సరాల క్రితంకీ, ఇప్పటికీ పార్వతీపురం స్టేషన్‌లో ఏం మార్పులేదు. స్టేషన్ బయటికొచ్చాను. రిక్షావాళ్ళు పిలుస్తున్నారు. వాళ్ళపిలుపులు వినిపించుకోకుండా ముందుకునడిచాను. లగేజీ వీపునకు తగిలించుకుంటూ, చిన్న చిన్న చినుకులు పడుతున్నాయి. గడియో, క్షణాన్నో కురవబోయే మేఘాలకు మెరుపు తోడయి బెదిరిస్తున్నాయి. అంతకు రెండు మూడు రోజుల క్రితం నుండీ వర్షాలు పడుతున్నట్లుంది. నేలంతా బురదబురదగా ఉంది. బూట్లు బురదలో కూరుకుపోతున్నాయి. చుట్టుప్రక్కలనుండి వెళ్తోన్న రిక్షాలూ, మోటారు వాహనాలు బురదను పిచికారీ చేసుకుంటూ పోయాయి. బుషర్టు పూర్తిగా బురదయింది. నవరత్నా టాకీసు దాటిన దగ్గర్నుంచీ నడవటం మరీ కష్టమయిపోయింది. చుట్టూ పెరిగిపోయిన పెంటకుప్పలు చెరువులాగా నిలిచిపోయిన కుళ్ళునీరు, అందులోనే టీకొట్టు, అక్కడే నిలబడి టీ త్రాగేస్తోన్న జనాన్ని చూస్తే కడుపులో దేవేసినట్లయింది. 'బస్సుస్టాండు దగ్గరకొచ్చేసింది మరెందుకు రిక్షా ఎక్కడం?' అనుకొని ముందుకునడిచాను. అతికష్టంమీద బస్సుస్టాండుకు చేరుకున్నాను.

కలకత్తా నుండి రావటం చేతనో ఏమోగానీ, ఈ బస్సాస్టాండుని చూసేసరికి అసహ్యం, ఏడుపువచ్చేసాయి. ఎక్కడ నిలబడడానికి చోటులేదు. కాళ్లేమో పాదాలు పూర్తిగా బురదలో కూరుకుపోయి, బూట్లు మట్టిరంగు కోటింగ్ వేసినట్టున్నాయి. ఎన్ని ప్రభుత్వాలు మారినా, ఎన్ని సంవత్సరాలు గడిచినా ఈ రోడ్ల పరిస్థితి మారకపోవటం నాకాశ్చర్యం కలిగించింది. స్టాండులో

బత్తిలి వెళ్ళే బస్సులు రెండున్నాయి. ఒకటి ప్రయివేటుది. రెండోది ఆర్టీసిది. ప్రయివేటు బస్సులో జనం రావిచెట్టుకు గబ్బిలాలు వేలాడుతున్నట్లు వేలాడుతున్నారు. ఆర్టీసి బస్సు ఖాళీ ఉంది. బస్సులో ఒకే ఒకవ్యక్తి కూర్చున్నాడు. పొగాకు రెమ్మకు ఈనెలు తీసి సాపు చేస్తున్నాడు. వెళ్ళి అడిగాను. బస్సు ఎంత సేపట్లో బయలుదేరుతుందని.

"తెల్దు, ఇది గవిన్నెంటు బస్సు కద. దీనికి టైముండదు." అన్నాడు. అతడో గావంచా కట్టుకున్నాడు. జుట్టు పీచులాగా ఉంది. వెనుక ముడిచుట్టుకున్నాడు. చెవికి రాగిపోగులున్నాయి. మనిషి నల్లరాతి శిల్పంలాగా ఉన్నాడు. పలికే ప్రతిమాట మొదటి అక్షరం. ద్విత్వం, చివరి అక్షరం దీర్ఘం పలుకుతున్న అతడి తీరునబట్టి గిరిజనుడై ఉంటాడని ఇట్టే పోల్చుకోవచ్చు.

"సరే, ఈ సామాన్లు చూస్తుండు. హొటలుకెళ్ళివస్తా" అన్నాడు.

"ఒద్దన్నా! ఇది గవిన్నెంటు బండి, ఈల్లు మనుసులమాటలు ఇన్రు. ఆల్లు బండెప్పుడు దీస్తరో, ఎప్పుడాపుతారో ఆల్లకే తెలీదు. సెప్పినా బండి ఆపరు" అన్నాడు.

దిగువన ఎంక్వయిరీ చేస్తే ఆ బస్సు డ్రైవరూ, కండక్టరూ కనిపించారు. వెళ్ళి అడిగాను. ఇప్పుడప్పుడే వెళ్ళదన్నారు. బస్సులో సామాన్లు పెట్టి అతణ్ణి చూస్తుండమన్నాను. ఆకలేస్తోంది టిఫిన్ చేసి వస్తానన్నాను. అతడు విన్లేదు "వద్దన్నా, నామాట ఇనవా? సరుకులు పోతాయ్" అన్నాడు. నేనతడి మాట వినలేదు. "కండక్టరుకు చెప్పాను, అరగంట వరకూ బస్సుపోదు". అని సామాను పెట్టి గబగబ హొటలుకెళ్ళాను. కడుపునిండా టిఫిన్ చేసాను. హొటల్లో కోవా ఉంది అద్దాల బీరువాలో, 'కోవా' అంటే అమ్మకిష్టమని అరకేజీ కట్టించాను. పొట్లాం పట్టుకొని బయటకొచ్చాను.

"అన్నా! ఎంత పనిచేస్తివి. నామాట ఇనుకుంటివిగాదు ఆడు బండి ఆపకంట తోలుకెల్లినాడు. ఇదిగో నీసామాను. ఇపుడు 'బత్తిలి'కి నీకు బండినేదు" అన్నాడు. నా సామాను నాకందిస్తూ.

అతని నిజాయితీ నన్నెంతగానో కరిగించింది. ఆ కండక్టరు, డ్రైవరు మీదా చెప్పరానికోపం వచ్చింది. కాల్చిపారేయాలనిపించింది. 'ఇప్పుడెలా?" అని సందేహిస్తుంటే ప్రక్కనే ఉన్న టీకొట్టు' అసామీ "ఎక్కడికెళ్ళాలి మాస్టారు? అడిగాడు జవాబిచ్చాను. అతను పెదవి విరిచి "మీరు రిక్షాలో గేటుకెళ్ళిపోండి. ఏదో కూతవినిపిస్తుంది. గేటేసినట్లున్నారు. దొరికితే లక్కీగా బస్సు దొరకొచ్చు" అన్నాడు. వెంటనే రిక్షాను పిలిచి "అన్నా రిక్షా ఎక్కు" అన్నాను. "నువ్వెళ్ళు, నాకెందుకులే" అన్నాడు. "ఫర్వాలేదు, ఎక్కు" అని అతణ్ణి రిక్షా ఎక్కించేసి నిమిషాల మీద రైలు గేటుకు చేరుకున్నాం. అక్కడ గేటువేసి ఉండటం చేత బస్సులన్నీ ఆగిపోయి ఉన్నాయి. వెతుకుంటూ బస్సు ఎక్కాం. ఎక్కగానే కండక్టరుని కొట్టినంత పనిచేసాను. నాకేకలు వృధా అయాయి. అతడేం పట్టించుకోలేదు. "ఎస్సార్ చూసుకొంటూ" ఇప్పటికే బండె లేటులో ఉందండి. మీకు పొరపాటున అలాచెప్పి ఉంటాను' ' అన్నాడు. బస్సులో జనం లేరసలు. ఈ లోగా గేటు తీసారు. బస్సులు ఒక్కొక్కటీ ముందు వెళ్తున్నాయి. నాకింకా కోపం పోలేదు. "ఎక్కడికి సార్?" కండక్టరడిగాడు. చెప్పాను. డబ్బులిచ్చాను.

"అన్నా! నువ్వెక్కడికి?" అన్నాను. "గుమ్మనచ్చింపురం" అన్నాడు. టిక్కెట్టు తియ్యబోతే ఒప్పుకోలేదు.

బస్సు ముందుకు జోరుగాపోతుంది. రెప్పలు వాల్తున్నాయి. కళ్ళ ముందు అమ్మ! "అమ్మ రోజుకు ఎన్నిసార్లు దెబ్బలు తినేదో లెక్కలేదు. తాగొచ్చి నాన్న కొట్టేవాడు. ఏదో సాకుతో తెడ్డుతోనో, ముంతతోనో తాతమ్మ కొట్టేది. అన్నిటినీ సహించేది అమ్మ. మా పెద్దమ్మ నన్ను శ్రీకాకుళం తీసుకెళ్ళి 'ఎస్సెల్సీ' వరకూ చదివించింది. మా మేనమామ కలకత్తా తనతో తీసికెళ్ళి జూట్ ఫాక్టరీలో చిన్న ఉద్యోగం వేయించాడు. అమ్మను తనతోవచ్చీమంటే రాలేదు. నెలకి కొంత డబ్బు పంపేవాణ్ణి. ఆ డబ్బూ నాన్నే అమ్మను కొట్టి తీసుకునేవాడని తరువాత తెలిసింది. ఒక రోజు టెలిగ్రాం వచ్చింది. నాన్న తాగి బస్సుక్రిందపడి చనిపోయాడని. మొదట 'గతుక్కుమన్నా' తరువాత 'పీడా విరుగడయింది' అనిపించింది. అమ్మకి దెబ్బలుతప్పాయి. స్వేచ్ఛ లభించింది అనుకున్నాను. అప్పుడెళ్ళాను బత్తిలి. అమ్మను నాతో తీసుకొచ్చాదమనుకున్నాను. నేనెళ్ళేసరికి అమ్మ నన్ను పట్టుకుని బావురుమంది. నాక్కోపం వచ్చింది. "ఎందుకే ఏడుస్తావ్. ఏం మడిమాన్యాలు సంపాదించి నిన్ను సుఖపెట్టాడు. ఎప్పుడైనా ఓ ముద్దూ ముచ్చటా తీర్చాడా? సరదాగా కబుర్లు చెప్పాడా?" అన్నాను వయస్సు వేడివల్ల.

"తప్పురా, అయ్యా!' ఎంతయిన పెనివిటి పెనివిటేరా? అలాగనకూడదురా!" అని వారించింది. అమ్మ తాతమ్మకి వండిపెట్టేవాళ్ళు లేరని రానంది. ఆ తరువాత తాతమ్మ చచ్చిపోయింది. అందరూ అమ్మని వయసులో ఉన్నావు, మారు మనువాడమన్నారు. నాకు నిజమేననిపించింది. అమ్మతో అదే మాటన్నాను. అమ్మ వినలేదు. ఏమనుకుందో మరి? నాతో కలకత్తా బయలుదేరింది. అమ్మనాకు వండి వడ్డిస్తూ నన్ను సుఖంపెట్టింది. అమ్మను చూస్తే మాత్రం భగవంతుడు 'దయామయుడు' కాదనిపించింది. అమ్మే, మా ప్రక్కింటిపిల్ల మా ఇంటికి రోజూ వస్తుంటే " ఆ పిల్లకి నేనంటే ఇష్టమే' నని తెలుసుకొని నా పెళ్ళి జరిపించింది. ఓ నెల్రోజులు తరువాత "ఒరే అయ్యా! ఉప్పుడు నీకో తోడుంది. నాను బత్తిలెల్లిపోతాను. అక్కడాట మనకో ఇల్లుంది" అంది. నాగుండెల్లో గునపాలు గుచ్చినట్లయింది. అమ్మ ఎంతచెప్పినా వినలేదు. కొన్నాళ్ళు బత్తిలి వెళ్ళింది.

ఇంతలో నా ఆలోచనలకి సడన్ బ్రేకు పడినట్లు బస్సాగింది. "ఎందుకాగింది"? అడిగాను అన్నని.

"నీకు తెల్దా? ఇదో ఎవ్వారం. ఇక్కడ బిర్జిదెబ్బతింది. దీన్ని నాగావలీ' అంతరు. ఇది తోటపిల్లి బిర్జిమీద నుండి బస్సులెల్లకూడదు జనంతో, ఆ కొసవరకూ నడిసిపోవాలి. అక్కడ మల్లా ఎక్కాలి" అన్నాడు. కొన్ని సంవత్సరాలుగా ఇలాగే జరుగుతోందని చెప్పాడు. అయినా ప్రభుత్వం ఏ చర్యా తీసుకోకపోవటం ఆశ్చర్యం వేసింది "అరే! ఆ బస్సువెళ్ళిపోతున్నదే!" అన్నా నిండుగా వెళ్తోన్న ప్రయివేట బండి (బస్సు) ని చూపి.

బిర్జోల్లకాల్లు 'మా మూల్లు' ఇత్తారు. అందుకే అల్లకొగ్గుతారు. ఇది గవిన్మెంటు బండి.

ఈల్లు ఇవ్వరు. అందుకే మనం అవతలికి నడిసిపోవాల'' అన్నాడు.

"ఈ బస్తాలు ఏంటి?''

"ఎఱ్ఱబళ్ళోలు నగేజీలు ఏయ్యరు. అర్సరీ బళ్ళోలు ఏత్తారు. ఈడ దింపాల కలాసీలు ఆడకి తీసుకబోయి బస్సుమీదేత్తరు'' అన్నాడు బ్రిడ్జి అవతల కెళ్ళి బస్సెక్కాను.

కళ్ళమీద కుసుకు మళ్ళీ అమ్మ! ఆ తరువాత గౌరీ నెలతప్పిందని రాస్తే వచ్చింది. ముగ్గురు పిల్లలు పుట్టారు ఒక రోజు నేనింటికొచ్చేసరికి గౌరీ మా అత్తా ఏదో మాట్లాడుకుంటున్నారు. 'ఈ ముసిల్దింకా చావలేదు. దీని మందులకి బోల్డు డబ్బు తగలెట్టేస్తున్నాడు నీ యజమాని! అంటోంది అత్త నాకు గొప్పకోపం వచ్చి బాణంలా దూసుకెళ్ళాను. నన్ను చూసి అవాక్కయారు. పిల్లిలా మెల్లగా జారుకుంది అత్త "మీ అమ్మేమంటోంది?'' అనడిగాను. జవాబు చెప్పలేదు గౌరి ఆ తరువాత కొన్నాళ్ళు గడిచింది. "ఒరే అయ్యా! ఓపాలి బత్తిలెల్లి వత్తారా! ఆ ఇల్లు ఎట్టాగుందో, ఏటో?'' అంది. ఎంత చెప్పినా వినకుండా బత్తిలి వెళ్ళింది. అప్పుడెళ్ళినది ఎన్ని ఉత్తరాలు రాసినారాలేదు. రాలేదు కూడా అది. నేవెళ్ళి తీసుకురావాలంటే నాక్కుదర్లేదు. భగవంతుడా! అమ్మ క్షేమంగా ఉండాలి!'' అనుకున్నంతలో మళ్ళీ బస్సాగింది. "ఎందుకాగింది?'' అడిగాను.

"ఇది సెక్‌పోస్టు అన్నా! కొండ పేంతంనుండి కొండదినసులు తీసుకపోకంట సెక్ సేత్తరు ఈల్లకి మామూల్లు ముట్ట సెప్పినోల్లకి ఒగ్గెత్తరు'' అన్నాడు. అనేసి " అన్నా! నాకు తెలక అడుగుతాను. ఈల్లుజ్జోకాలు సేత్తన్నరు. సోమ్ములొత్తయి. ఈ కక్కుర్తి పన్లెందుకన్న గొప్ప ఇచ్చింత్రం గుంటంది. నాకు నిజం నీకబద్దంగుంటవి. గవిన్మెంటోల్లెందలో సెయ్యోట్టినా బుగ్గే మిగుల్తాది. నీకు సెపితే అబద్దం. ఇదిగీ కండట్టెరు పెయివేటు బండిలో ఉన్నప్పుడు ఆరమైలు దూరంలో మడిసిని సూసింబండాపేవోడు. ఉప్పుడు మడుసుల్ని సూత్తే ఎర్రెత్తిపోతాడు. గవిన్మెంటుజ్జోగం వచ్చినప్పట్నించి' ' అన్నాడు.

"నీ పేరంటన్న?''

"కొవరం దొర''

"మీదే ఊరు?'' అడిగాను, చెప్పాడు. "మీ ఊరుకి బస్సెళ్తుందా?'' అడిగాను బస్సింకా ఎయ్యినేదు. మా ఊళ్ళ పాతికి పాకలుంటాయి. అక్కడేటుండదు. ఓ బడుంది. ఆ బళ్ళో ఓ మేట్రుంటడు. ఇంతకు ముందు పాటాలు జెప్పోడు ఇప్పుడా బడిని గవిన్మెంటోళ్ళు తీసుకున్రు. అక్కణ్ణుండీ అతగాను నచ్చింపురం మకాం ఎట్టేసి వోరంకోపాలి వత్తాడు. అదిగందుకే నానంతన్నాను ఈల్లకేం జబ్బొత్తాదోగానీ, గవిన్మెంటనేసరికి ఒళ్ళు బల్సిపోయి పన్జెయ్యడం మానెత్తన్రు''

"అన్నా! నీకు చదువొచ్చా''.

"ఏదో ఏనయికాలం నదూలు''